

# YAPRAK

Her ayın biriyle onbeşinde çıkar  
Fikir, Sanat Gazetesi  
Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare  
eden : Orhan Veli Kanık

Yıl: 2 Sayı: 20

15 Şubat 1950

15 kuruş

Abone: 6 aylığı 150, Yıllığı 300 Kuruş  
Adres: Posta Kutusu 179, Ankara  
Güney Matbaacılık ve Gazetecilik  
T.A.O. — Ankara

## KORKU

Gölgemizden korkar olduk  
Selâm vermekten, rüya görmekten  
Kapımızı çalan postacıdan, dilenciden  
Kundaktaki çocuğumuzdan  
Saksıdaki çiçeğimizden  
Aynadaki hayalimizden korkar olduk

Gün biter, korku bitmez  
Yağmur diner, korku dinmez  
Beniz uyur, yıldızlar söner  
Bulutlar gelir gider  
Korku gelir, gitmez

Suat TAŞER

## HUZUR

Sabahattin EYUBOĞLU

Huzur, iç rahatlığı demektir. Hangi şartlar içinde olursa olsun insanın aradığını bulması yahut bulabileceği bir dünyada yaşamasıyla mümkündür. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanı böyle bir hali anlatsaydı, adı üstünde durmayabilirdik. Halbuki bu romanda huzura kavuşan tek insan olsa yazının kendisidir; o da içindeki huzursuzluğu türlü haller içinde göstermekten, huzursuzluğun okunmaya değer çetin romanını edebiyatımıza katmaktan başka bir şey yapmış değildir.

Roman bir gün ve bir insanla başlayıp bitiyor. Gün her hangi bir gün olmakla beraber İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı, insan her hangi bir insan olmakla beraber bütün bir tarihin sonucudur. Tanpınar düşüncesinin bütün imkânlarını seferber ederek parçadan bütüne doğru gidiyor. Parça, bir Türk aydınıdır, belli bir derdi yoktur. İstanbul'da, dağılmış bir eskid düzenin kalıntıları ortasında huzursuzdur. Çünkü huzur bu şehirden eskid hayatın vuzuhıyla birlikte görmüştür. Mümtaz ve etrafındaki insanların bulanık hayatını, en çok musiki ve mimaride parıltısı kalan eski zaman aydınlatabiliyor. Arkada kaybolmuş bir cennet, önde büyük hadiselerle yüklü bir dünya vardır. Huzur'da herkes yahut aynı insanın türlü görüntüleri, can çelidlerinin yalnızlığı içindedir. Bütün yaklaşımlar, dostluklar, aşklar insanların yalnız teselli arayan taraflarına ve tesadüflere bağlıdır. Bütün konuşmaların ucu toplum ve memleket meselelerine dokunduğu halde, konuşanlardan hiç birinin hayatı bu meselelere çevrilmemiş değildir. Düşündüğünü yaşayan yalnız Suat'tır, o da kendini asmaktan başka çıkar yol bulamıyor. Herkes huzuru tek başına aradığı için kimse bulamıyor. Çünkü huzur milletçe bulunacak bir nimettir. Roman muhtarlık bir suurun son kertesinde ve dünya savaşının eşliğinde bitiyor. Böylece yazar insan teklinin kaderini bir yandan millî tarihe öbür yandan dünyada olup bitenlere bağlar.

Dünyada olup bitenlerin arkasında büyük kalabalıkların insan tekelini üzerine baskısı vardır. Ferdin haklarını çokluğun haklarıyla nasıl uzlaştırmak? İşte insan huzurunu dünya ölçüsünde bağli olduğu mesele. Suat faslının başlarında Tanpınar, bir romanda olduğunu unuttu kadar hararetle ve olgun bir vuzuhla giriştiği tezler karşılaştırmasında bu mesele üstüne bizde ve dünyada konuşulanları hülâsa ediyor. Nice fikir çatışmalarının özü bu sayfalarda okuyucunun önüne serilmiş. Gönlü isterdi ki bu fikirleri romanda yaşanarak denensin; fakat o zaman da her biri bir roman isterdi. Tanpınar, bir insana bütün insanlığı sığdırmak istediği gibi bir romanda da bütün romanları sıkıştırmak istiyor. Şu da var ki Tanpınar hangi fikirden yana olduğunu belirtmek istemiyor. İnsanın ancak fert ve toplum arasındaki bir uzlaşma ile huzura kavuşabileceğini söylemekle beraber, buna zamanımızdaki yollardan hangisiyle varılabileceğini açıklamıyor. Hürriyeti başkaları için istediğimiz nimet olarak tarifeden Huzur, ferdin hürriyetini daraltacak hiç bir yola da girmek istemiyor. Zaten roman huzuru ve hürriyeti yeni mânalara sürükleyecek olan bir savaşın başında bitiyor.

Huzur yalnız bu meselenin kitabı mıdır? değil elbet. Nice meselesiz lezzetleri de var; fakat zamanımızın bütün kendini bilen kitapları gibi o da bu meseleye dökülüyor. Yazarın kendini dünyasından sorumlu saydığı günlerde yaşıyoruz. Meseleler lezzetlerin üstüne çıkıyor.

## TARİH OKURKEN

"Namık Kemal, Kanun-u Esasi münasebetiyle Abdülhamid'e verdiği mütalânamede mullak müsavatin mümkün olamayacağından bahsederken aksi takdirde İstanbul'da o zaman pek tanınmış bir deli olan Çıplak Mustafa'nın zekâda Sait Paşa ile -ozamaniki mabeyn ferîhi - servette sarraf Zariifi ile ölçülmesi lâzımgeldiğini söyler. Bu demektir ki insanlar müsavi doğmadıkları gibi müsavi yaşamazlar da. Fakat kanun karşısında müsavidirler." (Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi)

Mabeyn Ferîhi Sait Paşanın  
Sarayı korumak işi  
Bir Sarraf Zariifi bey bir de Çıplak Mustafa  
Etti mi üç kişi  
Kim olsa sarraf Zariifi  
Adı üstünde sarraf  
Şıkır şıkır altın saymak işi  
Ya kim ola Çıplak Mustafa  
O da şehrin delisi  
O da şehrin fakiri  
Biri korur biri sayar biri ...  
Korumak saymak soyunmak işleri  
Korumak saymak soyulmak işleri  
Tarih bin sekiz yüz yetmiş altı  
Tanrı bu üç kişiyi hür yaratmıştı  
Kanun da onları eşit kaldı  
Oldu bitti  
Sait Paşa Sarraf Zariifi Çıplak Mustafa  
Sarraf Sait Zariifi Paşa Çıplak Mustafa  
Feriik Zariifi Sarraf Paşa Çıplak Mustafa  
Çıplak Mustafa Çıplak Mustafa Çıplak Mustafa

Melih Cevdet ANDAY

## Nasrettin Hoca ve Yeni Adam

Bilgin değilim. Onun için, yazılamıyorum da, bilgince tavırlar takınmak tan çekinirim. Geçenlerde çıkan Nasrettin Hoca adlı manzum kitabımın önsözünde de öyle yaptım. Bu önsözde Hoca üstüne bir kaç söz söylemek gerekiyordu. Söyliyeceklerimi kendim uyduramazdım elbet. Sağa sola baş vurdum; bir kaç kitap, bir kaç yazı okudum. Hoca'nın hayatı hakkında fazla bir şey bilinmediğini, üstelik bilinenlerin de pek birbirini tutmadığını gördüm. Bütün bunlardan başka Hoca'nın dilden dile dolaşan hikâyelerini o bilgince yazılarda anlatılan Hoca'ya mal etmenin imkânsız olduğunu anladım. Hikâyelerine bağlanamayan hayatın hiç bir değeri olmayacağını düşündüm. "Falanca vesikaya göre, falanca yolda, falanca yerde doğmuş; falanca vesikaya göre, falanca yolda falanca yerde ölmüş." demedim de "Hikâyelerine göre şöyle bir adam olması gerekir." dedim. Hoca'nın hayatıyla hikâyelerini inceliyenlerden bir Fransız folklorcusu da benim gibi düşünmüş; benim yaptığımı yapmış. Tuttum, onun sözlerinden de bir kaç cümle aldım. Gördüğüm için doğru bir iş olduğunu sanıyordum. Değilmiş meğer. Yeni Adam gazetesinin 2 Şubat günü çıkan sayısındaki bir yazıda öyle diyorlar. Yazıyı yazan Enver Naci Gökşen adında bir genç. Genç dedim ama, tanımıyorum; belki de değildir. Aşağı yukarı diyor ki: "Orhan Veli bir frengin fikirlerine takılıp kalacağına İsmail Hami Danişmend'in yazısını okusaydı, Yeni Adam'ın eski sayılarını karıştırırsa daha iyi ederdi." Bir kere, Yeni Adam yazarı benim o yazıları okuduğumu nereden biliyor? Her okuduğum yazıyı kendi okuyucularına bildirmeye mecbur muyun? Üstelik o yazıda işime yarar bir şey bulamamışsam.

İsmail Hami Danişmend'in yazısı üstünde durmadan, Bay Gökşen'e sunu hatırlatayım: Yeni Adam çoğu zaman ileri fikirleri savunmuş bir

gazetidir. Öyle bir gazetenin yazarına da biraz daha makûl, biraz daha dürüst, biraz daha geniş düşünceli olmak yararır. Bir bilim meselesini bir milliyet meselesi haline getirmek için daha haklı sebepler bulmak gerek. Bay Gökşen yazısını aceleyle getirmeseydi bunu kendiliğinden anlardı sanıyordum. Çünkü benim iki tek cümlesini aldığım Fransız folklorcusu Edmond Saussey, İsmail Hami Danişmend'in yanında, çok daha yerli, çok daha bize yakın. Kaldı ki İsmail Hami Danişmend'in yazısında ileri sürülen fikirler de Paris'te Bibliothèque Nationale'de bulunan Fransızca bir Selçukname'den alınmış. Danişmend'in yüzyıllardır içimizde yaşayan Nasrettin Hoca'yı Selçuk medeniyetinin Çobanoğulları hânedanına mal eden yazısına baş vurmak milli bir iş oluyor da, onu tıpkı bizim gibi anlayan Fransız folklorcusunun yazısından bahsetmek neden gayrı millî oluyor. Nasrettin Hoca ve halk edebiyatı meseleleri üzerinde Bay Gökşen'e de, Bay Danişmend'e de söyliyeceğim çok şey olabilir; ama bir türlü o meseleler üzerinde duramıyorum ki. Bu yanlış milliyetçilik gayreti beni daha çok üzüyor, daha çok düşündürüyor. Kökü dışarda sözlünü icat etmekle memlekete en büyük kötülüklerden birini eden Türkçülük softalarının bu türlü hükümleri nasıl ele alıp kullandıklarını çok iyi biliyorum. Mühim saydığım nokta, bu türlü silâhların bana karşı kullanılması değil; yurdun fikir hayatına, san'at hayatına karşı kullanılması. Bunun, payıma düşen kısmını, inan olsun, umursamıyorum.

San'at üstüne fikir üstüne olsun, başka şeyler üstüne olsun, batıya karşı kapalı kalmayı niçin bu kadar istiyoruz? Aspirinin, penislinin de kökü dışarda; telefonun, elektriğin, radyonun, televizyonun da kökü dışarda; Arşimed kanununun, Lavoişier kanununun da kökü dışarda; almayacak, bilmeyecek miyiz.

## Kabahat Teknikte mi?

A rkada bıraktığımız elli yılın insanlığa neler getirdiğine dair dünya basınında birçok yazılar görülmüş, adeta 20 nci yüzyılın ilk yarısının muhasebesi yapılıyor. Bu arada herkesin üstünde birleştiği nokta şu: Yirminci yüzyıl, bilimin ve teknolojinin zaferini perçinlemiştir. Gerçekten, bir insan ömrüne sığacak kadar kısa bir zamanda, bilimle teknolojinin nasıl dev adımlarıyla ilerlediğini anlatmak için uzun söze hacet yok: seston daha hızlı giden uçaklar, radyo, televizyon, çölleri vahaya çeviren tarım usulleri, en korkunç mikropoları yenen keşifler, dağları deviren atom enerjisi hep bu yüzyılın çocuklarıdır. Elli yıl öncekinden göre bugün, içinde yaşadığımız dünyayı çok daha iyi tanıyoruz, tabiat kuvvetlerini daha iyi biliyoruz, onlarla savaşmak için şimdi elimizde bulunan araçlar çok daha çeşitli ve tesirli.

Ama bu hal bazı insanları hiç de sevindirmişe benzemiyor. Onlara sorarsanız, bilimle teknolojinin bu baş döndürücü ilerlemesi insanları saadete götürmek şöyle dursun, tersine, yeni ıstırap kaynakları yaratmış, onları daha bedbaht, daha çaresiz bir duruma sokmuştur. Öyle ya, bunca teknik ilerlemelere rağmen, bugünün insanı geçen yüzyılın insanından daha mı mes'uttur? Bugün dünya yüzünde açlıktan ölenlerin, hastalıklardan inliyenlerin sayısı eski çağlardan daha mı azdır? Bugünün insanı dünkünden daha mı ahlaklıdır? Hayır. Öyle ise bilim, teknik ilerliyor diye niçin böbürleniyorsunuz?

Teknik ilerlemenin aleyhinde bulunanlarla hiç olmazsa bir noktada beraber olduğumuzu belirtmeliyiz: Evet, dünyanın bugünkü manzarası hiç de gözüllere ferahlık verecek mahiyette değildir. İnsanların yarısı aç ve çıplaktır. Birbiri peşi sıra gelen kuduz savaşlar, gitgide daha sıklaşan ekonomik buhranlar, tarihte eşi görülmemiş derecede can ve mal kaybına sebep olmuştur. Bunları görmezden gelmek kimsenin aklından geçemez. Ama durum böyle ise kabahat kimindir? Bu sıkıntıların, açlıkların, sefaletlerin, cehaletlerin sorumluluğunu tekniğe yüklemek mümkündür mü?

Bu sorunun karşılığını bulmak için teknolojinin toplum hayatındaki yerini tayin etmemiz gerekir. Teknik deyince aklımıza gelen şey, istihsale yarayan her türlü araçlar, bu araçları kullanan insanlar ve insanların istihsal sırasında edindikleri tecrübeler ve alışkanlıklardır. Bunların tümüne birden "istihsal kuvvetleri" de diyebiliriz. İşte teknik dediğimiz ve ta ilk topluluklardan bugüne kadar hiç durmadan geliştirdiğimiz, şekil değiştirdiğini, ilerlediğini gördüğümüz kuvvet budur. Bu kuvvetin zaten muhtevası bakımından, bir noktada donup kalmasına, değişmemesine imkân tavassur edilemez. Bunun aksini istemek, tarihi akışın tersine gitmeyi arzulamak, insan topluluklarının gelişme gücünü durdurmaya çalışmak demektir ki, böyle bir şey istemek de yapamayız, çünkü tabiat kanunlarına aykırıdır. Toplum var oldukça teknik değişecek, ilerleyecek, yeni şekiller alacak ve onunla beraber toplumun yaşama tarzı, düşünceleri, müesseseleri de değişecek, ilerleyecek, yeni şekiller alacaktır.

Fakat mesele bununla bitmiyor. Bir toplumun yaşayış tarzını, medeniyet seviyesini gösteren istihsal, yalnız teknikten ibaret değildir. Teknik, istihsalin sadece bir cephesini gösterir; insanın eşyaya ve tabiat kuvvetlerine karşı davranışını ortaya koyar. İstihsalin öteki cephesi, insanların kendi aralarında -istihsale katılma dolayısıyla- kurdukları bağlar, yani "istihsal münasebetleri" dir. Toplumun istihsal tarzı değişti, toplum ilerledi, diyebilmek için, hem teknolojinin hem de insanların arasındaki münasebetlerin değişmesi lâzımdır. Her yeni teknoloji uygun yeni bir istihsal düzeni vardır. İnsanlar arasındaki münasebetler teknik değişimlere uymadığı takdirde toplumun gelişmesine imkân kalmaz. Bunun içindir ki, istihsal münasebetleri teknik ilerlemeye ergeç ayak uydurmak zorundadırlar. Aksi halde, bütün istihsal sistemi ve onunla beraber toplum düzeni bozulur; buhranlar, sefaletler, harbler baş gösterir.

Şimdi dünyamızın son elli veya yüzyıllık teknik ilerlemelere rağmen niçin bunca yoksulluk, ıstırap içinde kuvrandığını daha iyi anlayabiliriz: Teknik ilerleme hızlandı; tabiatla savaşmak, ihtiyaçlarını karşılamak için insanlarn önüne yepyeni ufuklar açıldı. Fakat bu teknolojiye sahip olan memleketlerde istihsal münasebetleri yeni teknolojiye uygun yeni düzene kavuşamadı. Bunun neticesi olarak da, istihsal vitresini meydana getiren iki unsurun -teknikle münasebetlerin birliği parçalandı ve bütün istihsal mekanizması, boşa dönen bir çark gibi, verimsiz ve faydasız kaldı.

Yukarıda kabataslak anlatmaya çalıştığımız düşünceyi memleketimize ait bir misalle canlandıralım: Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye, teknik ilerlemeye kapılarını açtı; bilim ve teknoloji alanındaki yeniliklere ayak uydurmaya çalıştı. Mesela son zamanlarda topraklarımızın, ortaçağ mirası kara saba yerine yirminci yüzyılın tarım teknolojisini temsil eden traktörle işletilmeye başlandı. Traktör, yeni bir istihsal teknolojisine kavuşmamızın müjdecisidir. Ama topraklarımızı traktörle sürmeye başlayınca, o toprak üzerinde yaşayan insanlar arasında nasıl bir istihsal münasebeti kurulması gerektiğini hiç düşündük mü? Atatürk İnkılabı, bu meselenin anahtarının Devletçilik sisteminde bulunabileceğini büyük bir isabette ortaya koymuştur. Türk inkılabının bu prensibini unutmaya başlarsak, traktörün girdiği yerde işsizliğin arttığını duyduğumuz zaman, makineye lanet etmeye kalkışırız. Sanırım ki traktör, on adamın işini bir adamla gördüğü için işsizliğe sebep olmuştur. Halbuki suç hiçbir zaman traktörün değildir. Traktör devletin elinde ise işin verimini, ağanın elinde ise işsizliği artırır.

Y A P R A K

## HAYRET

İnsanlar ana, sokaklar döşek;  
Ağlama garip kişi.  
Garip bu dünyada milyon kişi, milyar kişi, her kişi  
Koyun sürüsü meler de meler  
Kendini, besler kurdu besler.  
Başımıza daha neler gelmez, neler!  
Yuf borusu, yem borusu.

— Daha neler !...

Cahit Saffet IGRAT



